

czaszy lwowski i dzierzawca doliński, Andrzej Firlej z Dambrowice, Jan Zamojski, Piotr Kloczewski, Jan Dymitr Solikowski, Stanisław Krasicki, Tomasz Drojowski, Jan Parys, sekretarze, urzędnicy i dworzanie Naszy wiernie Nam mili^{af}. Dan przez ręce wielbnego księdza Franciszka Krasińskiego proboszcza plockiego, ardiakona warszawskiego, podkanclerzego koronnego, na spólnym walnym sejmie koronnym lubelskim dnia szóstego miesiąca czerwca roku pańskiego tysięcznego pięćsetnego sześćdziesiątego dziewiątego, królowania Naszego czterdziestego. *Sigismundus^{ag} Augustus rex subscripsit.*

IV. O KSIĘSTWIE LITEWSKIM.

PRZYWILEJ OKOŁO UNIEJ WIELKIEGO KSIĘSTWA LITEWSKIEGO Z KORONĄ, NA WALNYM SEJMIE LUBELSKIM, OD PANÓW RAD DUCHOWNYCH I ŚWIECKICH I POSŁÓW ZIEMSKICH ROKU PAŃSKIEGO 1569 UCHWALONY [I *LIPCA*]^a

W imię Pańskie amen. Ku wiecznej pamięci sprawy niżej opisanej. My prałaci i panowie, rada tak duchowna jako [i] świecka i posłowie ziemscy Korony Polskiej, na tym walnym a z pany radami i z posły i inszemi stany Wielkiego Księstwa Litewskiego spólnym lubelskim sejmie będący, a na imię Jakub Uchański, arcybiskup gnieźnieński, **legatus natus et primas Regni**, Filip Padniewski krakowski, Stanisław Karnkowski kujawski, Adam Konarski z Kobylina poznański, Piotr Myskowski plocki, Wiktorzyn Wierzbicki łucki, Wojciech Starozrzebski chełmski, z łaski Bożej biskupi, Sebastian Mielecki kasztelan krakowski i brzeski starosta, Stanisław Myskowski z Mirowa krakowski, starosta krakowski i ratyński, Piotr Zborowski sandomirski, stobnicki starosta, Olbrycht Łaski siradzki, Jan Sirakowski lanczycki i przedecki starosta, Jan z Służewa brzeski, starosta międzyrzecki i koniński, Konstanty Konstantynowie książę Ostrogskie^b, kijowski, marszałek wołyński, starosta włodzimirski, ^cJan z Barcina Krotoski^c inowrocławski, ^dAleksander książę Czartoryski^d wołyński, Jan Firlej z Dambrowice lubelski, marszałek koronny, starosta rohatyński, Andrzej Dembowski bełski starosta rubieszowski, Arnolf Uchański plocki starosta wyszogrodzki, Mikołaj Kiska z Ciechanowca podlaski, starosta drohicki etc., Fabian Czerna malborski, starosta tucholski i stargarski, Roman książę Sanguskowicz braclawski, starosta żytomirski i hetman polny Wielkiego Księstwa Litewskiego, Achacy Czerna pomorski, starosta stumski i gniewski, wojewodowie, Stanisław Sobek z Sulejowa sandomirski, podskarbi koronny, starosta tyszowiecki i małogoski, Andrzej Dembowski siradzki i starosta lanczycki, Adam Drzewicki inowrocławski, starosta gostyński i inowłodzki, Stanisław Herbort z Fulstyna lwowski, starosta Samborski i drohobycki, ^eAndrzej książę Wiśniowiecki^e wołyński, Stanisław Słupecki lubelski, Andrzej grabia z Tęczyna bełski, Anzelm Gostomski plocki, starosta rawski, Zygmunt Wolski czerski, starosta warszawski, Adam Kosiński^f podlaski, ^gChristof Myskowski^g z Mirowa rawski, Andrzej książę Kapusta braclawski, dzierzawca owrucki, Jan Kostka z Stemberka gdański, podskarbi ziem pruskich, starosta pucki i czczewski, Jarosz Ossoliński sandecki, Jan Tarło z Szczekarzowic radomski, starosta pilzneński i łomaski, Mikołaj Ligęza z Bobrku zawichoski^h, starosta biecki i żyda- czowski, Wojciech Przyjemski łęcki, Jan Sienieński z Sienna żarnowski, Jan Chrystoporskiⁱ wieluński, Jan Sienieński z Gołogor halicki, Jan ^jHerbort z Fulstyna^j sanocki, ^kSzczesny Parysz^k warszawski, starosta czerski, Stanisław Kryski z Drobnina racieński^l kasztelani,

^{ag} *Formuły tej brak w VL.*

^a Tytuł ten wzięty jest z VL, t. II, s. 766 (gdzie z kolei przejęty został z edycji: *Konstytucje, prawa i przywileje*, wyd. z 1579 r., s. 97). *St. Kutrzeba i W. Semkowicz (Akta unii Polski z Litwą, s. 331) akt ten zatytułowali: Panowie rady i posłowie ziemscy Korony Polskiej odnawiają unię z Wielkim Księstwem Litewskim. Publikujemy tu akt unii za tym wydawnictwem, zaznaczając ważniejsze odmianki, występujące w VL. b St. Kutrzeba czytał: Ostrogskie. c-c VL: Jan Barczyna Krotoski. d-d VL: Alexander Xiążę Czartoryskie. e-e VL: Andrzej Xiążę Wiśniowieckie. f VL: Koszyński. g-g VL: Krzysztof Myszkowski. h VL: zawichoytski. i VL: Krystoporski. j-j VL: Herborth z Fulsztyna. k-k VL: Szczesny Paryż. l VL: raciański, starosta dobrzyński.*

Walenty ^{m-m}Dembiński z Dembian ^mkanclerz, Franciszek Krasiński z Krasnego proboszcz płocki etc., podkanclerzy Korony Polskiej, Stanisław ⁿ⁻ⁿBarzy z Błóżewa ⁿmarszałek dworny, starosta śniatyński, Stanisław ^{o-o}Wysocki z Budziszława ^okasztelan biechowski, ^{p-p}Wojciech Sędziwój czarnkowski ^p, kasztelan santocki, starosta pyzdrowski, Stanisław ^{q-q}Sandziwój Czarnkowski ^qreferendarz dworu Króla Jego Mości, commendor poznański, starosta drahimski, Jan Konarski z Kobyłina podkomorzy poznański, Rafał Leszczyński z Leszna starosta radziejowski, Jakub Rokoszwowski podsędek poznański, celnik Małej i ^{r-r}Wielkiej Polskiej ^r, z województwa poznańskiego, Stanisław Dembiński ^sstarosta chęciński, Stanisław Szafraniec z Pieskowej Skąły wojski sandomirski, starosta lelowski, Jan Kmita pisarz ziemi krakowski, Marian Przyłęcki burgrabia i sędzia grodzki krakowski, Piotr Strzała sędzia oświęcimski, Piotr Szulowski sędzia grodzki biecki, Jan Płaza z Mstyczewa z województwa krakowskiego, Andrzej z Borowa, Mikołaj Koniecpolski, Marcin Radzanowski, Lenart Strasz burgrabia krakowski, Stanisław Niedrzwicki z województwa sandomirskiego, Jan Kościelecki starosta bydgoski, Dobrogost Potworowski, sędzia ziemski kaliski, Wojciech Marszewski, ^uStanisław Przyemski z województwa kaliskiego ^u, Brykcy Przerembski, pisarz ziemski siradzki, Stanisław Przerembski ^v, Piotr Widawski, Gabriel Masłowski wojski wieluński, Mikołaj Gasiński ^wpisarz wieluński, z województwa siradzkiego, Tomasz Dembowski ^xsędzia ziemski, Walenty Ponętowski stolnik, Jakub Ponętowski cześnik lanczycki ^y z województwa lanczyckiego, Jan Piekarski podkomorzy brzeski, Łukasz Kretkowski z Kretkowa z województwa brzeskiego, Iwan Olizarowicz ^z, Iwan Sołtan z województwa kijowskiego, Łukasz Kościelecki wojewodzie lanczycki, Wojciech Niemojewski surrogator inowrocławski z województwa inowrocławskiego, ^{aa}Stanisław Sirakowski kasztelan rypiński ^{aa} z Ziemie Dobrzyńskiej, Piotr Borecki, Walenty Orzechowski sędzia przemyski, Stanisław Drojewski ^{ab}, Jan Fredro, Mikołaj Sienicki podkomorzy chełmski, Hieronim Trojan, Maciej Górecki chorąży poznański, Paweł Skotnicki chorąży halicki, Jan Strzesz pisarz ziemski halicki, Jan Woredko ^{ac}sędzia grodzki żydaczowski, Jan Białokurski podczaszy halicki, Tomasz Dubrawski podsędek halicki z województwa ruskiego, Hawryło sędzia łucki, ^{ad}Bokoj, Wasil Hulewicz ^{ad}, Olizar ^{ae}Kierdej marszałek, ^{af}Bohdan Suszko ^{af}Chobotkowski, sędzia włodzimirski, ^{ag}Aleksander Siemaszko ^{ag}podkomorzy włodzimirski, Andrzej Kuniewski sędzia krzemieniecki z województwa wołyńskiego, Stanisław Dobek Łowczowski sędzia kamieniecki, ^{ah}Chrystof Grembski ^{ah}, Piotr Bąk z województwa podolskiego, Mikołaj Fierlej z Dąbrowice ^{ai}kasztelan wiślicki, Piotr Kaszowski z Wysokiego, Adam Zieleński sędzia łukowski z województwa lubelskiego, Mikołaj Łysakowski ^{aj}kasztelan lubaczowski, Jan Pilecki starosta hrodelski ^{ak}, Stanisław Trojan chorąży bełski, Stanisław Żółkiewski z województwa bełskiego, Florian Trąbski ^{al} z Noskowa starosta ciechanowski, Mikołaj Kossobucki pisarz płocki ziemski z województwa płockiego, Jan Parys ^{am}wojski warszawski, Stanisław Radzyński ^{an}dworzanin Króla Jegomości, Mikołaj Grzybowski podkomorzy warszawski, Wielisław Ławski ^{ao}pisarz ziemski liwski, Jan Rakowski truckasz Króla Jegomości, Stanisław Niedziński sędzia, Jan Cybulski wojski wyszogrodzcy ^{ap}, Andrzej Trąbski ^{aq} z Noskowa starosta różański, Piotr Borukowski ^{ar}, Andrzej Krasiński z Krasnego ^{as}sędzia ziemski ciechanowski, Jakub Łysakowski ^{at}stolnik nurski, Marcin Meżeński ^{au}podsekretarz zambrowski, Florian Jakacki, Stanisław Zaleski, Piotr Jakacki, Jan Łysakowski ^{at}podkomorzy nurski, Piotr Brzozowski ^{av}, Michał Zaliwski ^{aw} z województwa mazowieckiego, Mikołaj Bujno ^{ax}cho-

^{m-m} VL: Dębiński z Dębian. ⁿ⁻ⁿ VL: Barzy z Błóżewie. ^{o-o} VL: Wysocki z Budziszława. ^{p-p} VL: Wojciech Sędziwój Karnkowski. ^{q-q} VL: Sędziwój Czarkowski. ^{r-r} VL: Wielki Polskiej. ^s VL: Dębiński. ^t VL: Suliowski. ^{u-u} VL: Stanisław z województwa kaliskiego. ^v W VL oba te nazwiska brzmią: Przerzembski. ^w VL: Gaszyński. ^x VLi Dębowski. ^y U St. Kutrzeby, lanczyccy. ^z VL: Olżarowicz. ^{aa-aa} VL: Stanisław Snakowski kasztelan rypiński. ^{ab} VL: Drojewski. ^{ac} VL: Woredko. ^{ad-ad} VL: Bokuy Wasil Hulewicz (jedno nazwisko). ^{ae} VL: Olżar. ^{af} VL: Bohdan Szusko. ^{ag-ag} RE; Andrzej Alexander Siemaszko. ^{ah-ah} VL: Krzysztof Grembski. ^{ai} VL: Dąbrowice. ^{aj} VL: Łysakowski. ^{ak} VL: rodelski (zapewne: hrodelski). ^{al} VL: Trąbski. ^{am} VL: Paryż. ^{an} VL: Radzyński. ^{ao} VL: Ławski. ^{ap} VL: wyszogrodzki. ^{aq} VL: Trąbski. ^{ar} VL: Bornowski. ^{as} W VL brak: z Krasnego. ^{at} VL: Łysakowski. ^{au} VL: Mężynski. ^{av} VL: Brzozowski. ^{aw} VL: Zaliński. ^{ax} VL: Bujno.

raży podlaski, Aleksander Hyncza^{ay} wojski mielnicki, dzierżawca łosicki, Stanisław Rączko, Kasper Iżykowiec^{az} podkomorzy mielnicki, Teofil Brzozowski podkomorzy bielski z województwa podlaskiego, Mikołaj Bronisław Grabia z Oleśnik, Łukasz Brzozowski, Marcin Szymanowski sędzia sochaczewski z województwa rawskiego, Iwan Juchnowicz^{ba} sędzia braclawski, Mikołaj Szyszkwicz Dołbnowicz^{bb}, Konrad Koharyn Oblński, Gniewosz Strzyżowski^{bc} z województwa braclawskiego i ^{bd}miasta Krakowa rajce Wojciech Saxon, Jego Królewskiej Miłości fizyk i Erasmus Echler^{bd}, posłowie ziemscy, tak swemi^{bc} jako innych kolegów swych na ten czas nie będących imieniem, na ten to sejm walny koronny od wszech stanów a wszego rycerstwa na sejmikach powiatowych województw i ziem przerzeczonych obrani, a tu z zupełną, z dostateczną mocą i poruczeniem zupełnym przysłani i wszytka insza szlachta, obywatele Korony Polskiej, tak tu w Lublinie będący, jako nie będący, których jednak wszystkich chuć i wola do tych niżej opisanych rzeczy jest Nam dobrze z sejmików powiatowych, które ten sejm^{bf} walny lubelski uprzedził^{bg}, wiadoma, tak jakoby się też tu właśnie imiona tych wszystkich włożyły i pieczęci zawiesiły.

1.^{bh} Oznajmujemy tym to listem naszym wszem ninie i na potym będącym ludziom, do których jedno wiadomości ten list nasz przyjdzie, iż my, mając ustawicznie przed oczyma powinność naszą przeciw ojczyźnie swej sławnej Koronie Polskiej, ktorejśmy wszystkę pocziwość, ozdobę, pożytek pospolity, a nawiczej umocnienie od niebezpieczeństwa tak wewnętrznego, jako zewnętrznego, opatrzyć powinni, bacząc też przy tym i przed oczyma mając chwalebny a obojemu narodowi barzo należyty związek i społeczność, przez przodki swe niegdy z obywatelami na on czas Wielkiego Księstwa Litewskiego na wieczne czasy za spólnem a listownem obudwu narodów zezwoleniem uczynioną i listy, pieczęciami, przysięgami, czciami obojej strony umocnioną i przez niemały czas uprzejmością a statecznością obojej strony dzierżaną, lecz potem za złemi a zawisnemi czasy niejako zatrudnioną, zawždyśmy tak my jako przodkowie nasi o tym myśleli i pany swe, tak sławnej pamięci Zygmunta, jako i szczęśliwie na ten czas obiema narodom, polskiemu i litewskiemu, panującego pana a pana Zygmunta Augusta króla polskie przez niemały czas upominali i prośbami naszemi do tego wiedli, aby nam z powinności swej pańskiej a królewskiej jako zwierzchni a jedni obudwu narodów panowie do egzekucji a skutku tak spisów spoinych, jako innych praw i przywilejów naszych, które na ten związek i na tę społeczność z pany i ziemiami Wielkiego Księstwa Litewskiego jeszcze od pradziada Jego Królewskiej Mości, także i za Aleksandra króla my z Wielkim Księstwem Litewskim mamy, z łaski a zwierzchności swej dopomoc, a to, co się z tej społeczności wykroczyło, w swą rezę wstawić raczyli, zwiódłszy nas z pany radami i innemi stany Wielkiego Księstwa Litewskiego spoinie na jedno miejsce do wykonania tej to chwalebnej a obojemu narodowi pożytecznej sprawy, jako o tej sprawie uniej akta i konstytucje, deklaracje i recessy sejmów, po te czasy będących, jasnie omawiają. Jakoż jednak za łaską miłego Boga, który społeczność i jedność miłuje, a który królestwa, państwa i rzeczypospolite po wszystkim świecie w osobnej swojej opiece mieć raczy, a za łaską też pana swego, szczęśliwie na ten czas nam panującego pana a pana Zygmunta Augusta króla polskiego etc. wyżej mianowanego, tośmy na koniec za uprzejmem staraniem swym odziedzili, iż przodkiem w Warszawie na sejmie roku ^{bi}tysiącznego pięćsetnego sześćdziesiątego trzeciego^{bi} złożonym, a potym ^{bj}w Parczewie roku tysiącznego pięćsetnego sześćdziesiątego czwartego^{bj}, zjechawszy się z stany Wielkiego Księstwa Litewskiego, niemałyśmy wstępki do naprawienia tego to^{bk} zjednoczenia i tej po części naruszonej uniej uczynili, namawiając między sobą ^{bl}z oba stron i utwierdzając^{bl} artykuły do tej uniej należące. Które artykuły, iż tam na on czas prze krótkość czasu i prze in-sze gwałtowniejsze potrzeby Rzeczypospolitej obojogo^{bm} narodu spólnemi spisy naszemi z stany Wielkiego Księstwa Litewskiego warowane być nie mogły, przeto tego wolniejszego czasu

^{ay} VL: Hincza [...] dzierżawca loszycki. ^{az} VL: Irzykowic. ^{ba} VL: Inchniowicz. ^{bb} VL: Doblinowic. ^{bc} VL: Stryszowski. ^{bd-bd} Nazwiska te występują tylko w VL. ^{be} VL: swym. ^{bf} Tak w VL; u St. Kutrzeby: sjem. ^{bg} VL: uprzedziły. ^{bh} W VL tekst nie został tu wyodrębniony akapitem i nie nosi numeru 1. ^{bi-bi} VL: 1563. ^{bj-bj} VL: w Parczewie roku 1564. ^{bk} W VL brak. ^{bb-bl} VL: z obu stron i potwierdzając. ^{bm} VL: obojga.

zjechawszy się na ten sejm spoiny do Lublina na dzień ^{bn}dwudziesty trzeci miesiąca grudnia w roku przeszłym tysięcznego pięćsetnego sześćdziesiątego osmego^{bn}, przez Jego Królewską Mość za zezwoleniem oboich rad, polskich i litewskich złożony i do tego czasu jednostajnie dzierzany i kontynuowany, takiemy niżej opisane traktaty i namowy między sobą uczynili, ktoreśmy za łaską Bożą do tego końca i do tej konkluzji za zgodnym i jednostajnym obojej strony zezwoleniem i spólnym spisaniem, niwczym nie derogując recessowi warszawskiemu¹ i inszym przywilejom, przywiedli. Z czego bądź Panu Bogu w Trójcy jedynemu chwała wieczna, a Krolowi Jego Mości z łaski Bożej panu a panu Zygmuntowi Augustowi dzięki nieśmiertelna, zacnej też Koronie Polskiej i Wielkiemu Księstwu Litewskiemu sława i ozdoba na wiekuiste czasy.

2.^{bo} Naprzód, iż aczkolwiek były stare spisy przyjaćielstwa, sprzymierzenia, pomnożenie i lepszy sposób Rzeczypospolitej, tak Korony Polskiej, jako i Wielkiego Księstwa Litewskiego czyniące etc., wszakoż iż się nieco w nich widzi być różnego od dobrego i szczerego bratestwa dufania, przeto dla mocniejszego spojenia ^{bp}w spólnej i ^{bp}zajemnej miłości braterskiej i w wiecznej obronie obudwu państw spólnej niewątpliwej wiary braterskiej, czasy wiecznymi ku chwale Bożej, Jego Królewskiej Mości, z wiecznym podziękowaniem godnej sławie i tychże obudwu nazacniejszych ^{bq}polskiego i litewskiego^{bq} narodów, i też ku rozszerzeniu niezamierzanej i wiecznej czci, ozdobie, okrasie, zmocnieniu, uczciwości, zacności i majestatu spólnego wiecznemu rozszerzeniu, one stare sprzymierzenia ponowili i umiarkowali w tym wszytkiem, jako niżej opisano.

3. Iż już ^{br}Królestwo Polskie^{br} i Wielkie Księstwo Litewskie jest jedno nierozdzielne i nieróżne ciało, a także nie różna, ale jedna spoina Rzeczypospolita, która się ze dwu państw i narodów w jeden lud zniosła i spoiła.

4. A temu obojemu narodowi żeby już wiecznymi czasy jedna głowa, jeden pan i jeden krol spólny rozkazał, który spólnemi głosy od Polaków i od Litwy obran, a miejsce obierania w Polsce, a potem na Królestwo Polskie pomazan i koronowan w Krakowie będzie. Któremu obieraniu wedla przywileju Aleksandrowego² niebytność której strony przekazać niema, albowiem powinny et **ex debito** rady i wszytki stany Korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego wzywane być mają.

5. Obieranie i podnoszenie Wielkiego Księdza^{bs} Litewskiego, które przedtym osobno bywało w Litwie, aby już tak ustało, żeby i znak żaden albo podobieństwo na potem nie było, z ktoregoby się okazało albo znaczyło podnoszenie albo inauguracja Wielkiego Księdza^{bs} Litewskiego. A iż tytuł Wielkiego Księstwa Litewskiego i urzędy zostawaj ą, tedy przy obieraniu i koronacji ma być zaraz obwołan królem polskim i tenże wielkim księdzem^{bt} litewskim, ruskim, pruskim, mazowieckim, żmudzkiem, kijowskim, wołyńskim, podlaskim, in- flandzkim.

6. **Successio** Jego Królewskiej Mości **naturalis et haereditaria**, jeśliby Jego Królewskiej Mości i komukolwiek z przyczyny jakiejkolwiek w Księstwie^{bu} Litewskim służyła, nie ma już wiecznymi czasy przeszkadzać tego spólku i zjednoczenia obojga narodów i obieraniu spólnego jednego pana, której Jego Królewska Mość Koronie wiecznymi czasy odstąpił, nie wątpiąc w tym i to też sobie warując, żebyśmy ani samej osoby Jego Królewskiej Mości, ani potomstwa własnego, jeśliby Jego Królewskiej Mości, które Pan Bog dać raczył, nie zgołocili, ale żeby podciwie^{bv} a stanowi jego^{bw} przystojne od Rzeczypospolitej opatrzenie miało, jeśliby na królestwo nie było wzięte. A wszakoż nie czyniąc żadnej dismembracji Korony^{bx}, o czym

^{bn-bn} VP: 23 miesiąca grudnia w roku przeszłym 1568. ^{bo} Odtąd numeracja artykułów w tekście St. Kutrzeby i VL pokrywa się. ^{bp-bp} U St. Kutrzeby brak; VL: w spólnej a zajmnej. ^{bq-bq} VL: polskich i litewskich. ^{br-br} VL: Korona Polska. ^{bs} VL: Xięstwa. ^{bt} VL: Xiążęciem. ^{bu} EL Wielkim Xięstwem. ^{bv} TL: pocziwie. ^{bw} VL: brak. ^{bx} Tak w VL; u St. Kutrzeby: koronnej

¹ Por. wyżej nr LXVI, sejm warszawski 1563/1564 r., p. III.

² Por.: Vol. Const., t. I, vol. I, s. 106—109 (Uniapiotrkowsko-mielnicka).

w deklaracji Jego Królewskiej Mości i w recesie sejmu walnego warszawskiego³ dostateczniej jest opisano i obwarowano.

7. A przy koronacji nowego króla, mają być przez króla koronowanego poprzysiężone i zaraz konfirmowane na jednym liście i jednemi słowy na wieczne czasy prawa, przywileje i wolności poddanych wszystkich obojga narodów i państw tak złączonych.

8. Sejmy i rady ten obojga naród ma zawsze mieć spoinę koronną pod królem polskim panem swym, i zasiadać tak panowie między pany osobami swymi, jako posłowie między posły, i radzić o wspólnych potrzebach tak na sejmie, jako i bez sejmu, w Polsce i w Litwie.

9. Też aby jedna strona drugiej była radą i pomocą, aby Jego Królewska Mość prawa, przywileje tak wszem ziemiom i narodom tak Korony Polskiej, jako i ^{by}Wielkiego Księstwa Litewskiego^{by} i ziemiom do nich należącym, wszelakim pismem nadane przywileje a i prawa od wszech przodków Jego Królewskiej Mości i od Jego Królewskiej Mości samego, z dawnych czasów i od poczęcia uniej wszem wobec i każdemu z osobna jakimkolwiek sposobem nadane i wolności, dostojęństwa, prerogatywy, urzędy wszystkie obojga narodu całe i nieporuszone zachował, wszystkie prawa, sądy, wysady, stany książęce i familie szlacheckie przerzeczonych narodów, uchwały sądowe zdawna do tego czasu zachować każdemu stanu mocnie i nieporuszenie.

10. Przysięgi rad, dygnitarzów, urzędników, starost^{bz} narodu litewskiego i przedniejszych domów ludzi, którzyby je czynić mieli, przy mocy zostać mają. Jakośmy też i sami sobie wspólnie, tak przywilejami, jako wspólnym spisaniem na sejmie warszawskim wspólnym zostawili tym wykładem^{ca}, iż na potym wszystkie takowe przysięgi królowi koronowanemu i Koronie Polskiej czynione być mają. Także około przysięg trzymania spisów pospolitych zachować się ma i statecznie sobie trzymać wedle przywileju Aleksandrowego⁴.

11. ^{cb} Też we wszystkich przeciwnościach spoiną pomocą my obojgo narodu prałaci, rady, barones i wszystkie stany pomagać sobie mamy wszystkimi siłami i możliwościami, jako wspólnej radzie pożytecznie i potrzebnie będzie się zdało, szczęśliwe i ^{cc}potrzebne rzeczy^{cc} za spoinę rozumiejąc i wiernie sobie pomagając. **Foedera aut pacta** albo zмовы i przymierza z postronnemi narody wedle wspólnej zgody warszawskiej na potem żadne czynione ani stanowione, żadni też posłowie w rzeczach ważnych do obcych stron poselani być nie mają, jedno za wiadomością i radą spoiną obudwu narodów, a przymierza albo stanowienia z którymkolwiek narodem przedtym uczynione, ktoreby były szkodliwe której stronie, dżierzane być nie mają.

12. Moneta tak w Polsce, jako i w Litwie ma być za spoiną radą **uniformis et aequalis in pondere et grano et numero peciarum et inscriptione monete**, co ku skutkowi przywieść Jego Królewska Mość jest powinien [i] potomkowie Jego Królewskiej Mości będą powinni.

13. Cła, myta wszystkie w Polsce i w Litwie, ziemskie i wodne, jakimkolwiek imieniem nazwane, tak królewskie jako szlacheckie, duchowne i miejskie, Jego Królewska Mość znosić raczy, iżby już **ex nunc** żadnego cła nie brano na potym wiecznych czasów od duchownych, od świeckich ludzi szlacheckiego stanu i od ich poddanych od rzeczy którychkolwiek własnej roboty i wychowania, nie zakrywając myt kupieckich ani się zmwajając z kupcy ku szkodzie a zatajeniu ceł zdawna^{cd} zwykłych królewskich, tak w Polsce jako w Litwie.

14. Statuta i ustawy wszystkie jakiekolwiek i z którejkolwiek przyczyny przeciw narodowi polskiemu w Litwie ustawione i uchwalone około nabywania i dżierzenia imienia w Litwie Polakowi, jakkolwiekby go kto dostał i dostawał, chocia po żenie albo z wysługi, albo za kupnem, darowanym obyczajem, zamianą i którymkolwiek nabyciem wedla zwyczaju i prawa pospolitego, te wszystkie statuta aby żadnej mocy nie miały jako prawu, sprawiedliwości i też

^{by-by} VL: Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu. ^{bz} VL: starostów. ^{ca} VL: dokładem. ^{cb} *Cale pierwsze zdanie, aż do słów: wiernie sobie pomagając, w VL zamieszczone zostało wyżej, w p. 10, tak iż p. 11 rozpoczyna się w V od słów: Foedera et pacta.* ^{cc-cc} *Tak w VL; u St. Kutrzeby: przeciwne rzeczy.* ^{cd} VL: dawno.

³ Por. wyżej przypis 1.

⁴ Por. wyżej przypis 2.

spolnej braterskiej miłości i uniej a zjednoczeniu spólnemu przeciwne, ale aby wolne zawždy było tak Polakowi w Litwie jako Litwinowi w Polsce każdym słusznym obyczajem dostawać imienia i dzierzeć je wedle prawa, w którym leży owo imienie.

15. A co się tycze inszych artykułów przywileju Aleksandra króla, które jeszcze nie są na warszawskim sejmie deklaracją Króla Jego Mości⁵ ani spólną zgodą deklarowane, ale na ten terażniejszy spoiny lubelski z warszawskiego sejmku odkładem spólnym zawisły, te wszystkie, jako są w przywilejach i spisaniu spólnem, a ostatecznie w Aleksandr owym przywileju i tu w Lublinie od Króla Jego Mości, poprzód w tej sprawie uniej danem⁶ opisane, w mocy zupełnej na czasy wieczne zostawać mają. A wszakże ku objaśnieniu lepszemu to przykładając, iż przy tytule ^{ce}Wielkie Księstwo Litewskie^{ce} i dostojenstwach i urządziech wszystkich i zacności stanów wedla opisanja przywileju króla Aleksandra całe a nienaruszenie zostać ma, gdyż to zjednoczenia i społeczności tej roztargnienia i rozdziału nie czyni.

16. Sejmów innych żadnych osobnych stanom koronnym i litewskim od tego czasu Krol Jego Mość składać nie będzie, jedno zawždy spoinę sejmy temu obojemu narodowi jako ciału jednemu w Polsce składać będzie, gdzie się Jego Królewskiej Mości i radam koronnym i litewskim najsłuszniej zdać będzie.

17. Dygnitarstw i urzędów, jeśli które wakują albo wakować w Wielkim Księstwie Litewskim na potym będą, Kroi Jego Mość nie ma dać nikomu, żeby pirwej Jego Królewskiej Mości i potomkom jego, krolom polskim koronowanym i temu nierozdzielnemu ciału, Koronie Polskiej, przysięgę uczynić.

18. Opatrujemy też dostatecznie i warujemy stany i osoby Wielkiego Księstwa Litewskiego, aby egzekucja ich samych i potomkow ich nietelko wedle statutu króla Aleksandra, ale ani wedla żadnych przywilejów, listów, konstytucyj i uchwał sejmowych w Koronie Polskiej uczynionych, danych, i uchwalonych jakichkolwiek przeszłych około dóbr stołu Jego Królewskiej Mości w Wielkim Księstwie Litewskim od wszech przodków Jego Królewskiej Mości^{cf} i od Jego Królewskiej Mości samego od zaczęcia uniej w Wielkim Księstwie Litewskim komużkolwiek rozdanych, żadnego stanu^{cg} nie doległa, ale wszystkie prawa, przywileje od wszech przodków Jego Królewskiej Mości i od Jego Królewskiej Mości samego od zaczęcia uniej Wielkiemu Księstwu Litewskiemu, narodom litewskiem, ruskim, żmodzkim i innem narodom i obywatelom Wielkiego Księstwa Litewskiego, i też ziemiom, powiatom, familiam i osobom do tych czasów dane, całe, zupełne i niwczym nienaruszone zostały. Także wieczności, feuda albo lenna, frymarki, zamiany, dożywocia, zastawy wszelakie, na sejmie i bez sejmów^{ch} uczynione wedla każdego przywileju wiecznemi czasy dzierżane być mają, nie przywodząc ich w żadną wątpliwość którymkolwiek obyczajem albo^{ci} wykładem. Także też nadanie na dygnitarstwa, urzędy, które zdawna i właśnie na nie należały, zastawy i summy wszelakie w zupełnem prawie swym zostawione być mają, nie będąc powinni żadnej części dochodów zwykłych swych jakimkolwiek obyczajem nazwanych, gdzie indziej i na co inego nad terażniejsze dzierżenie i przywileje albo listy swe do tego czasu odzierżane okrom pożytku swego obracać. A ktoby z przodków swych, nie mając listów, co grontów i każdej posesesji jakimkolwiek imieniem nazwanych trzymał, pożywał, takowy tę takową swoją własność i bez listów, jako i za listy, ma wiecznie trzymać wedla statutu litewskiego starego i nowego⁷ i zwyczajów dawnych. Jaż też panowie rady i wszyscy rady i posłowie wszystkich ziem tym terażniejszym postanowieniem

^{ce-ce} VL: Wielkiego Xięstwa Litewskiego. ^{cf} W VL trzech ostatnich wyrazów brak. ^{cg} VL: stołu. ^{ch} VL: sejmku. ^{ci} VL: i.

⁵ Por. wyżej, nr LXVI, sejm warszawski 1563/1564 r., p. II: Deklaracja o unii. *Akta unii Polski z Litwą zamieszczają ją pod numerem 90, s. 178*: Zygmunt August, król polski i wielki książę litewski, odstępuje sukcesję na Wielkie Księstwo Litewskie Koronie Polskiej i określa charakter połączenia obu państw (13 III 1564 r.).

⁶ *Akta unii Polski z Litwą, nr 115, s. 220*: Zygmunt August król polski określa na prośby sejmu koronnego stosunek Wielkiego Księstwa Litewskiego do Korony (24 III 1569 r.).

⁷ *Statut litewski I z r. 1529 i statut litewski II z r. 1566*.

zamykają sobie i potomkom swym moc stanowienia i wznawiania jakomkolwiek kształtem, także wspomniania i wszelakiego wynalazku wzniesienia egzekucji na wysługi i insze majątności przeszłe. A iż już od tego czasu rozdawanie dóbr stołu w Wielkim Księstwie Litewskim ustać ma, wszakoż imiona, którebykolwiek z domów książęcych i szlacheckich i pańskich ku stołowi Jego Królewskiej Mości potym przypadać będą, te takowe imiona Jego Królewska Mość wedla wolej i łaski swej królewskiej rozdawać ma tak polskiego jako i litewskiego szlacheckiego narodu ludzior, aby się tym służba ziemska wojenna nie zmniejszała^{cj}. Takież w rekuperacji od nieprzyjaciela moskiewskiego zamków, imion, posesesji i dóbr wszelakich będzie powinien Jego Królewska Mość tym wracać, czyje to ojczyzny i posesesje przedtym były przed osiągnięciem od nieprzyjaciela. A jeśliby na to miejsce dano komu co, to się do stołu Króla Jego Mości wracać będzie.

19.^{ck} Ktore wszystkie artykuły my prałaci i panowie rada, posłowie ziemscy i inne wszystkie stany Korony Polskiej znając być chwalebne, potrzebne i obojemu temu narodowi, tak Koronie Polskiej jako Wielkiemu Księstwu Litewskiemu, jako już jednej spolnej a nierozdzielnej Rzeczypospolitej pożyteczne a [z] spolnego naszego z stany Wielkiego Księstwa Litewskiego zezwolenia w ten list na ten kształt spisane, radzi i z dobrą wolą i z dobrą bracką chucią i miłością tak prałatom^{ol}, panom radom, posłom ziemskiem, jako i innem wszystkim stanom i osobom litewskim, tym listem naszym na wieczne czasy z strony naszej przyznawamy i one pieczęciami, przysięgami, poczcziwościami swemi i potomstwa swego wszelakiego warujemy, utwierdzamy i umacniamy warunkiem, utwierdzeniem i umocnieniem takim, jakie nam nawiejsze i namocniejsze bądź z osob, bądź z miejsc i urzędów naszych, tak osobliwym jako i pospolitem obyczajem należy, ślubując i obiecując przed Panem Bogiem dobrem, uczciwym, szlacheckim i krześcianskim^{cm} słowem naszym, iż to wszystko co się tu napisało, znać, trzymać i dzierżeć, wypełniać, sami i z potomki swemi na wieczne czasy będziemy bez fortelów wszelakich, nie przywodząc niczego z tych rzeczy na wieki w żadną wątpliwość ani odmianę, nie odstrzelając się też w niwczem od tej jedności, w którąmy się z narodem tego sławnego Wielkiego Księstwa Litewskiego związali, wedla opisanego tego to listu naszego i artykułów w tym liście związanych i objaśnionych wiecznemi i wiekuistemi czasy, jaki też nam panowie litewscy dali⁸. Które spoinę nasze spisy Kroi Jego Mość przerzeczony jako pan nasz zwierzchny władzą swą królewską konfirmować nam raczył. A jeśliby która strona przywilejów i spisów o spolności uczynionych między temi narody tak nam, jako sobie trzymać nie chciała, albo jeden z osobna trzymać nie chciał, przeciw takiej stronie i każdemu z osobna jako przeciwko nieprzyjacielowi naszemu i narodom spolnych powstać z potomkami naszymi przy panie naszym królu polskim będziemy powinni. Co wszystko czynić i wypełnić, mocnie dzierżeć w skutku wszystkim zawždy pod naszą przysięgą siebie i potomki nasze obowiązuujemy.

20.^{cn} A te wszystkie rzeczy tu postanowione i obwarowane ani przez Jego Królewską Mość, ani przez pany rady i inne wszystkie stany i posły ziemskie obojga narodow za spolnym zezwoleniem ani pojedynkiem od której części i strony nie mają nigdy wiecznemi czasy być wzruszane i odmieniane, ale wieczne, całe i mocne zachowane być mają.

A ku lepszemu świadectwu rzeczy wyżej opisanych i wiecznej pamięci my przerzeczeni prałaci, panowie rada tak duchowna, jako świecska koronna, k'temu posłowie ziemscy na tym walnym i spolnym sejmie lubelskim będący, zawiesiliśmy na ten list pieczęci nasze. Pisan i dan na tymże sejmie spolnym lubelskim ^{co}dnia pierwszego^{co} miesiąca lipca roku Pańskiego tysiącznego pięćsetnego sześćdziesiątego dziewiątego.

^{cj} VL: zmieszała. ^{ck} W VL tekst ten nie został tu wyodrębniony akapitem i nie nosi numeru 19. ^{cl} VL: prelatom.

^{cm} VL: chrześcianskim. ^{cn} W VL ustęp ten nosi nr 19. ^{co-co} VL: pierwszego dnia.

⁸ Mowa tu o litewskim tekście unii. Por.: *Akta unii Polski z Litwą*, nr 149, s. 348-362.